

Tema broja: REGIONALNA SARADNJA

U CILJU PRAVDE I PRAVA

DAMIR KOS *SUDIJA VRHOVNOG SUDA HRVATSKE I PREDSEDNIK HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNENE ZNANOSTI I PRAKSU*

Regionalna suradnja u pravosudju je nešto što je evidentno korisno. Postojala je ranije i bez formalnih dokumenata, a ono sve što se kasnije odvijalo u vezi sa formaliziranjem te suradnje, sa potpisivanjem ugovora i drugih akata koji se tiču suradnje, samo može doprinijeti kvalitetnijoj pripremi materijala za vođenje postupka. Kada kao sudac budem sprovodio postupke pozivat će se ipak prije svega na Zakon o međunarodnopravnoj pomoći, a zatim i na međunarodne ugovore gdje smo potpisnici i jedni i drugi i gdje je na odgovarajući način riješeno pitanje ove suradnje.

Mnogi misle da će reforma pravosudja Hrvatske biti bolna zbog prilagođavanja evropskom zakonodavstvu. Šta mislite o tome?

Pravosuđe kakvo imamo u ovom trenutku generalno gledano je dobrom dijelom naslijedjeni model od ranije. Zahtjevi koje postavlja Evropska unija pred Republiku Hrvatsku jesu strukturiranje pravosuđa na jedan drugačiji način. U Hrvatskoj se u ovom trenutku odvija proces iznalaženja najboljih rješenja. Ono što se prepoznaje kao posebno problematično je pitanje mreže sudova koja postoji u Hrvatskoj koja je ocijenjena neracionalnom. S druge strane, u Hrvatskoj je uočen i problem koji se tiče rasprostranjenosti predmeta na teritoriju. Pojednostavljeni rečeno, suci znaju reći da postoje sudovi gdje sud čeka spise i sudovi gdje spisi čekaju suce. To je nešto što nije zadovoljavajuće. Zbog toga se stvaraju uska grla na pojedinim sudovima. Sve su to problemi koji su prepoznati i o tome se u ovom trenutku rade odgovarajuća istraživanja kako bi se što bolje riješilo pitanje mreže sudova i ažurnog rješavanja predmeta i kako bi Hrvatska izbjegla mogućnost da bude tužena strana zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Dobra je samo ona pravda koja je brza i koja na odgovarajući način odgovara svojoj svrsi.

Ne bismo smeli da mimoidjemo činjenicu da su zbog određenih procesa neki sudovi u Hrvatskoj dobili na značaju. Mislim pre svega na četiri suda koji procesuiraju ili će tek procesuirati ratne zločine, pogotovo u svetu ustupanja predmeta iz Haga.

Postoji maglovita slika oko mjesne nadležnosti sudova koji sude u postupcima ratnih zločina. Načelno zakonsko rješenje je takvo da su četiri suda – u Osijeku, Splitu, Zagrebu i Rijeci - izrjeciom propisani kao sudovi koji vode istragu u tim postupcima. Za vođenje glavne rasprave, zakon propisuje opću nadležnost, dakle, postupci ratnih zločina ne moraju nužno biti na tim sudovima. Naime, zakon je predviđao mogućnost da Glavni državni odvjetnik zatraži od predsjednika Vrhovnog suda delegiranje predmeta u određeni sud vodeći pri tome računa o opterećenosti tih sudova, o educiranosti sudaca i svim drugim elementima. Činjenica je, na primjer, da je za predmet koji je ustupljen iz Haga, slučaj „Ademi – Norac“ mjesno nadležan sud u Gospiću u kome radi ukupno pet sudaca. Naravno da jedan takav sud ne bi mogao odgovoriti izazovu takvog posla. Odlukom Vrhovnog suda taj predmet je dodijeljen Županijskom sudu. Sudjenje će početi kad državni odvjetnik sastavi optužnicu. Rad na tome je još uvijek u fazi izrade jer je potrebno hašku optužnicu pripremiti i prilagoditi procesnim normama hrvatskog procesnog zakonodavstva da bi se mogao voditi postupak pred hrvatskim sudom. Ja mislim da je sposobljenost hrvatskog pravosuđa generalno, a zatim i svakog suca pojedinačno, na zavidno visokoj razini. Provedena je edukacija sudaca u pojedinim sudovima, i to ne samo u već spomenuta četiri suda..

Anonimizacija svjedoka

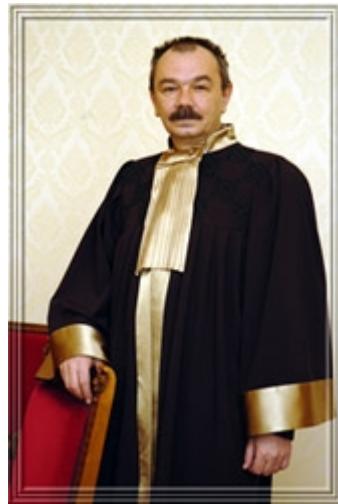
Kad govorite o pitanju označavanja svjedoka, to nije nepoznatica hrvatskom zakonodavstvu. Hrvatska ima zakon o zaštiti svjedoka, s tim što je taj zakon instrumentarij za vanprocesnu zaštitu svjedoka, dakle, za sve ono što se zbiva izvan sudnice. Zaštita svjedoka u samoj sudnici, a to je i pitanje anonimizacije svjedoka, kod nas je riješena Zakonom o kaznenom postupku. Taj zakon sadrži mogućnost anonimizacije svjedoka i predviđa uvjete za donošenje odluke o tome kako će određeni svjedok biti anonimiziran, da li samo u pogledu adrese stanovanja ili u pogledu imena i adrese stanovanja ili će se raditi o potpunoj anonimizaciji, što uključuje sakrivanje i lika i glasa i drugih obilježja nečijeg identiteta. Taj dio našeg procesnog zakonodavstva hrvatskim sucima ne bi smio biti iznenađenje pogotovo zato što

smo i do sada u postupcima organiziranog kriminala a i u nekim postupcima ratnih zločina, već korisitili način ispitivanja svjedoka čiji je identitet anonimiziran.

Koliko su hrvatski zakoni uspeli da se prilagode suđenjima koja bi iz Haga bila ustupljena Zagrebu, mislim pre svega na zaštitu svedoka, upotrebu haških dokaza....?

Haški statut govori o ustupanju kaznenog postupka uopće i o ustupanju kaznenog postupka gdje postoji potvrđena optužnica. U svim slučajevima u kojima je Haški sud vodio istrage (a koje obzirom na „izlaznu strategiju“ Tribunala neće završiti optužnicom potvrđenom pred Haškim sudom) doći će do ustupanja dokaznog materijala. Taj dokazni materijal biće ustupljen Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske koje će na temelju tog dokaznog materijala i ostalog dokaznog matrijala koje samo pribavi artikulirati optužni akt tamo gdje postoji osnovana sumnja za počinjeno kazneno djelo. Dokazni postupak će izvorno biti vođen po domicilnom pravu. Dakle, pitanje vrednovanja dokaza prema Haškim pravilima postavlja se u slučajevima gdje se radi o ustupku kaznenog postupka, odnosno gdje je haški sud potvrđio optužnicu.

Kada je u pitanju istraga, mi smo u Srbiji imali takav slučaj sa zvorničkom grupom, gde još nije bilo optužnice.

Nacionalno zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj je između ostalog donijelo i Zakon o primjeni Rimskog statuta, dakle statuta koji se odnosi na stalni sud u Hagu. Jedna od odredaba u tom zakonu govori da će se na odgovarajući način norme tog zakona primjenjivati i na postupke preuzete od Haškoga suda. Kad govorimo o preuzetim postupcima, ponavljam, prema pravilima Haškog suda, preuzeti postupci mogu biti samo tamo gdje je potvrđena optužnica. Iščitavanjem zakonskih normi koje postoje u domicilnom zakonodavstvu i odgovarajućim uvidom u norme Haškoga suda jasno se pokazuje da preuzimanje dolazi u obzir za primjenu samo nakon potvrđenih optužnica.

GOTOVINA

Hrvatska je kao država podržala osnivanje Haškoga suda što povlači i sve ostale reperkusije koje samo formiranje suda ima. To znači da Hrvatska smatra legitimnim Tužitelja, Sud i odluke koje taj Sud donosi. Problematičnost koja se pojavljuje u odnosu na strukturu optužnih akata, ono što je puno puta isticano, može biti demantirana jedino tamo. Jedino, ponovo kažem, u sudnici, gdje će se sukobiti i sučeliti drugačija viđenja u odnosu na način kako su te optužnice pisane, a one su teško razumljive pravnoj tradiciji ovog prostora.

Poslije ratova neke osobe označavaju herojima a neke zločincima. Sudski postupak je onaj koji treba dati odgovor na to da li je netko počinio kazneno djelo ili ne. Da li se netko ima pravo buniti protiv nečeg? Ima. Da li država treba regulirati, postupati na način da tamo gdje se remeti javni red i mir intervenira – država ima pravo i na to. Sve u okvirima demokracije.

Svedoci smo uspešne regionalne saradnje u predmetima „Lora“ i „Ovčara, potpisivanja Sporazuma o saradnji i sl. Kako ocenjujete saradnju između tužilaštava Hrvatske i SCG?

Ne želim, niti mogu da govorim o bilo kojem konketnom predmetu ali mogu da govorim načelno o postupanju državne vlasti u Republici Hrvatskoj u procesuiranju postupaka koji se vode, odnosno, u pružanju odgovarajuće pomoći pravosudnim tijelima u Srbiji i Crnoj Gori u odnosu na postupke koji se vode tamo. Bezbroj puta je rečeno da je rat koji je vođen na teritoriju Hrvatske doveo do raseljavanja svjedoka ne samo na teritorije naše dvije susjedne države nego i izvan njih. U cilju pravde i prava i odgovarajućeg sankcioniranja svih onih koji su počinili zločine suradnja je nužna. Nijedna država se ne može ponašati tako što će se zatvoriti u svoje nacionalne granice. Rat je u pravilu međunarodni, te nužno ima implikaciju prekograničnih odnosa. Organizirani kriminalitet je sve više multinacionalan što čini nužnom suradnju prvosudnih tijela sa teritorija više država. Način na koji se odvija suradnja u ovom trenutku između Hrvatske i Srbije i Crne Gore, posebno s obzirom na dva primjera koja ste Vi izdvojili, prema onome što je meni poznato kroz medije izgleda zadovoljavajuće. Kakve će biti konačne odluke, ne znam. Primjer u ta dva postupka pokazuje kako je moguće suradnju oživjeti i osmislići često i prije nego li postoji nekakav formalni pisani akt. Kada je riječ o međunarodnim ugovorima koji reguliraju pitanje suradnje, Hrvatska je do ove godine još uvijek koristila instrumentarij iz njenog starog Zakona o krivičnom postupku. Međutim, ove je godine donešen Zakon o međunarodnopravnoj pomoći koji upravo regulira pitanja prekograničnih odnosa pravosudnih tijela sa ciljem i funkcijom privođenja pravdi onih koji su počinili kaznena djela ratnog zločina, organiziranog kriminala ili bilo kojeg drugog kaznenog djela.

Koliko je Sporazum koji je potpisani u februaru ove godine između Državnog odvjetništva, Republičkog javnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine poboljšao saradnju? Koliko je ta direktna saradnja uticala na efikasnost postupaka?

Regionalna suradnja u pravosudju je nešto što je evidentno korisno. Postojala je ranije i bez formalnih dokumenata, a ono sve što se kasnije odvijalo u vezi sa formaliziranjem te suradnje, sa potpisivanjem ugovora i drugih akata koji se tiču suradnje samo može doprinijeti kvalitetnijoj pripremi materijala za vođenje postupka. Kada kao sudac budem sprovodio pozivat će se ipak prije svega na Zakon o međunarodnopravnoj pomoći a zatim i na međunarodne ugovore gdje smo potpisnici i jedni i drugi i gdje je na odgovarajući način riješeno pitanje ove suradnje.

Otvaram se i pitanja vezana za ekstradiciju. Mislite li da je to smetnja i prepreka da neko bude priveden licu pravde?

Nije. U odnosu na Hrvatsku bio je postavljen zahtjev za izručenje Fikreta Abdića nakon što je u BiH pokrenut postupak protiv njega. Radi se o osobi koja ima dvojno državljanstvo i prema propisima u Republici Hrvatskoj, on u Hrvatskoj ima prvenstveno status hrvatskog državljanina. Republika Hrvatska ne dozoljava izručenje hrvatskih državljana bilo kome. Dakle, moglo bi se reći da nema mogućnosti propitivanja njegove odgovornosti za nešto što je počinio negdje vani. Budući da je u navedenom primjeru i u Hrvatskoj proveden kazneni postupak, radilo se o ustupu kazenog postupka. Naime, u Hrvatskoj je izvorno proveden kazneni postupak u dijelu utvrđivanja njegove krivnje koja je utvrđena i postupak je pravnomoćno okončan.

Ja bih vas podsetila na to da ste vi jedan od prvih pravosudnih glasova iz Hrvatske koji je pozvao svedoka iz SCG da dođu u Split da svedoči, da bi taj postupak koji je obnovljen zahvaljujući odluci Vrhovnog suda Hrvatske bio efikasniji i fer. Da li je to doprinelo i boljoj slici o Hrvatskoj, ne samo u regionu nego i van granica regiona?

To je meni teško ocjenjivati i u takve ocjene se ne bih upuštao. Presuda još nije donešena niti je pravnomoćna, ali samo mogu ponoviti ono što sam već jednom rekao: često se pojavljuje problem percepcije rada suda na temelju onoga što se govori u kuloarima a što na sudu nije izrečeno. Sudska istina je istina koja je izrečena u sudnici. A istinu u sudnici mogu izreći samo osobe koje dođu u tu sudnicu. Dakle, ostaje jedna kuloarska istina i druga je istina koja je formalizirana u onome što se govori u sudnici i na temelju čega jedino sud može donositi odluku. Sud nije u mogućnosti donijeti odluku na temelju onoga što će netko reći vama kao novinaru. Ponavljam, u svim postupcima jedini način da stvarna istina bude približena sudskej istini jest da se u sudnici tako nešto iskaže, da se ono što se iskaže konfrontira sa suprotnim, kako bi sud na temelju te konfrontacije donio ispravnu odluku.

To se sada u slučaju „Škorpioni“ dogodilo sa Davidovićem.

Da, ni u ovom slučaju ne bi smjelo biti problema, pogotovo kada se radi o tim najtežim kaznenim djelima koja su kažnjiva svuda u svijetu. Ako naš državljanin počini djelo ubojstva u Njemačkoj on zbog toga što je došao ovdje neće biti poštovan. Imali smo čitav niz postupaka gdje su naši državljanini činili razna kaznena djela – razbojništva, ubojstva na teritoriji stranih država - i nisu bili izručeni ali je kod nas sproveden kazneni postupak. Svaka država štiti svoje državljane, pa i u segmentu o kome razgovaramo, ali ih ne štiti do apsurda da isključi mogućnost njihove kaznene odgovornosti. Zakonski okvir otvara mogućnost kaznene odgovornosti pred domicilnim sudom. Naravno, to je često povezano sa potrebom izvođenja svjedoka koji se nalaze negdje drugdje, no i tu smo pokušali kroz Zakon o međunarodnopravnoj pomoći naći odgovarajuća rješenja kako bi se dokazi koji postoje u drugoj državi implementirali na zakonit način u naš sudski postupak.